Regd. No. P.T.N.S.F. 71
Date 8-12-1967

Koyana Education Society's

BALASAHEB DESAI COLLEGE, PATAN
बाळासाहेब देसाई कॉलेज, पाटण

ARTS, COMMERCE, SCIENCE & VOCATIONAL (Junior & Senior)

Affiliated to Shivaji University, Kolhapur
Tal. Patan, Dist. Satara (M.S.) 415 206

• ISO 21001 : 2018 Certified College • DST-FIST (Level '0') • DBT STAR College

Estd. 1969

A+ NAAC
CGPA : 3.35

• PRINCIPAL
Dr. Ramchandra Sapkal
M.Sc., M.Phil., Ph.D.

(02372) 283047 str_bdcp@rediffmail.com / principalbdcp@gmail.com www.bdcp.edu.in / www.koyanaeducation.org

Ref. No. : BDC/ /_____

Date : 13/10/2026

सूचना

ग्रंथालय विभाग, राष्ट्रीय सेवा योजना व एन.सी.सी

महाविद्यालयातील व्यवसाईक शिक्षण विभाग, कनिष्ठ व वरिष्ठ विभागातील सर्व प्राध्यापक, प्रशासकीय सेवक व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते की, 'शिवाजी विद्यापीठ परिपत्रका नुसार **डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम** यांचा **जन्मदिन 'वाचन प्रेरणा दिन'** म्हणून गुरुवार , दिनांक १५-१०-२०२६ रोजी सकाळी १०.३० ते ११.०० या वेळेत साजरा करण्यात येणार आहे. या कार्यक्रमास सर्वांनी वेळेवर उपस्थित राहणे बंधनकारक आहे.

स्थळ - डॉ. ए.पी. जे. अब्दुल कलाम सभागृह

Balasaheb Desai College, Patan • Dist. Satara • Estd. 1969

प्राचार्य,
बाळासाहेब देसाई कॉलेज, पाटण
ता. पाटण, जि. सातारा.
४१५२०६ महाराष्ट्र

Regd. No. P.T.N.S.F. 71
Date 8-12-1967

Koyana Education Society's

BALASAHEB DESAI COLLEGE, PATAN
बाळासाहेब देसाई कॉलेज, पाटण

ARTS, COMMERCE, SCIENCE & VOCATIONAL (Junior & Senior)

Affiliated to Shivaji University, Kolhapur
Tal. Patan, Dist. Satara (M.S.) 415 206

• ISO 21001 : 2018 Certified College • DST-FIST (Level '0') • DBT STAR College

Estd. 1969

A+ NAAC
CGPA : 3.35

• PRINCIPAL
Dr. Ramchandra Sapkal
M.Sc., M.Phil., Ph.D.

(02372) 283047 str_bdcp@rediffmail.com / principalbdcp@gmail.com www.bdcp.edu.in / www.koyanaeducation.org

Ref No /2026-27

Date: 12/10/2026

निमंत्रण

प्रति,

मा. संजीव चव्हाण

संचालक, कोयना एज्युकेशन सोसायटी ,पाटण

विषय- वाचन प्रेरणा दिनास प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहणेबाबत.

महोदय,

आमच्या महाविद्यालयाच्या ग्रंथालय विभाग,राष्ट्रीय सेवा योजना, एन.सी.सी व आय .क्यू .ए. सी. यांच्यावतीने **बुधवार दि. 15/10/2026 रोजी स. 10.30 वा. " डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांचा जन्मदिवस वाचन प्रेरणा दिन"** म्हणून साजरा केला जाणार आहे. स्थळ - **डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम सभागृह .**

या कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे म्हणून आपण उपस्थित राहून वाचकांना मार्गदर्शन करावे. ही विनंती.

कळावे,

Balasaheb Desai College, Patan Estd. 1969 Dist. - Satara

प्राचार्य,
बाळासाहेब देसाई कॉलेज,पाटण
ता. पाटण, जि. सातारा.
४१५२०६ महाराष्ट्र

बाळासाहेब देसाई कॉलेज,पाटण

ग्रंथालय विभाग,

राष्ट्रीय सेवा योजना, व एन.सी.सी.

आयोजित

डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम

जन्मदिवस : 'वाचन प्रेरणा दिन'

वंदेमातरम गीताचा शतकोत्तर सुवर्ण महोत्सव निमित्त

श्री. मिलींद सबनीस लिखित पुस्तकातील मजकुराचे वाचन

स्वागत व प्रास्ताविक – प्रा. अनिल पाटील (ग्रंथपाल,बा. दे. कॉलेज, पाटण)

अध्यक्ष – मा. संजीव चव्हाण (संचालक, कोयना एज्युकेशन सोसायटी, पाटण)

प्रमुख उपस्थिती – मा. डॉ. आर.टी.सपकाळ (प्राचार्य, बा. दे. कॉलेज, पाटण)

– डॉ.आर.के.निमट (व्यवस्थापन परीषद सदस्य,शिवाजी विध्यपीठ,कोल्हापूर)

– मा.डॉ.एच. व्ही. काटे (IQAC Coordinator ,बा. दे. कॉलेज, पाटण)

– प्रा. डॉ. संतोष पाटील , प्रा. विनायक माथणे

पुस्तकाचे सामुदाईक वाचन – समग्र वंदेमातरम खंड १ – श्री. मिलींद सबनीस

आभार – प्रा.डॉ. एल.जी.गणगे

गुरुवार , दि. 15/10/2026 वेळ: 10.30 वा

ठिकाण : डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम सभागृह बा. दे. कॉलेज, पाटण

Koyana Education Society's

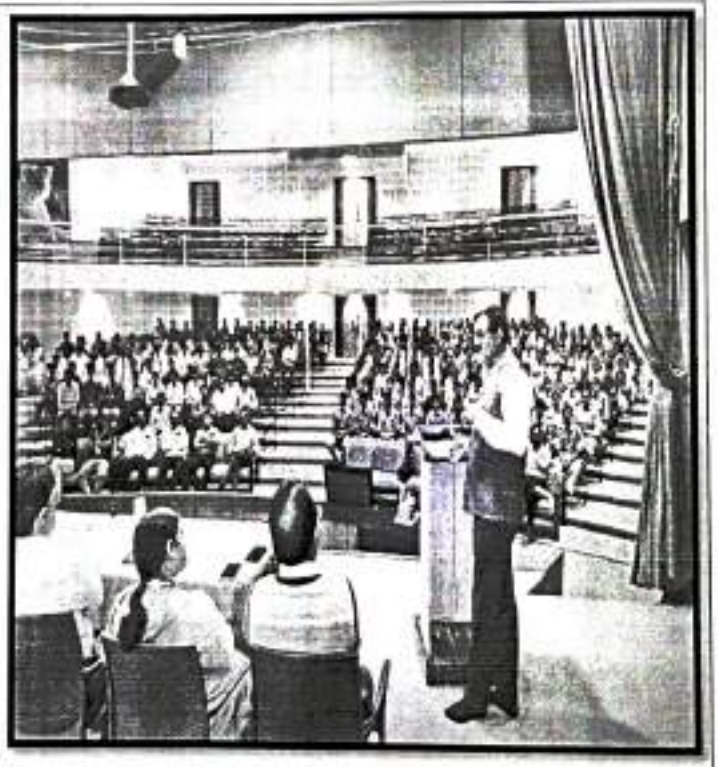
Balasaheb Desai College, Patan.

Activity Report

Department of Library 2026-27

Name of the Activity - " Vachan Prerna Din" **Participated Student – 104**
Day & Date - Wednesday 15/10/2026 Venue - Dr.A.P.J.Abdul Kalam Auditorium Hall

Hon.Sanjeev Chavan, Prin. Dr. R.T.Sapakal, De.H.V.Kate, Mr.Anil Patil, Mr.T.R. Mahale., Mr.Gange L.G.,Mathne V.S.

Objective of Activity- To promote the habit of reading among students & staff.

Outcomes of Activity- Readers use the library and read with interest.

Introductory Speech- Mr. Anil Patil

Name of The Guest- Hon.Sanjeev Chavan

Chair Person of Activity- Prin. Dr. R.T.Sapakal

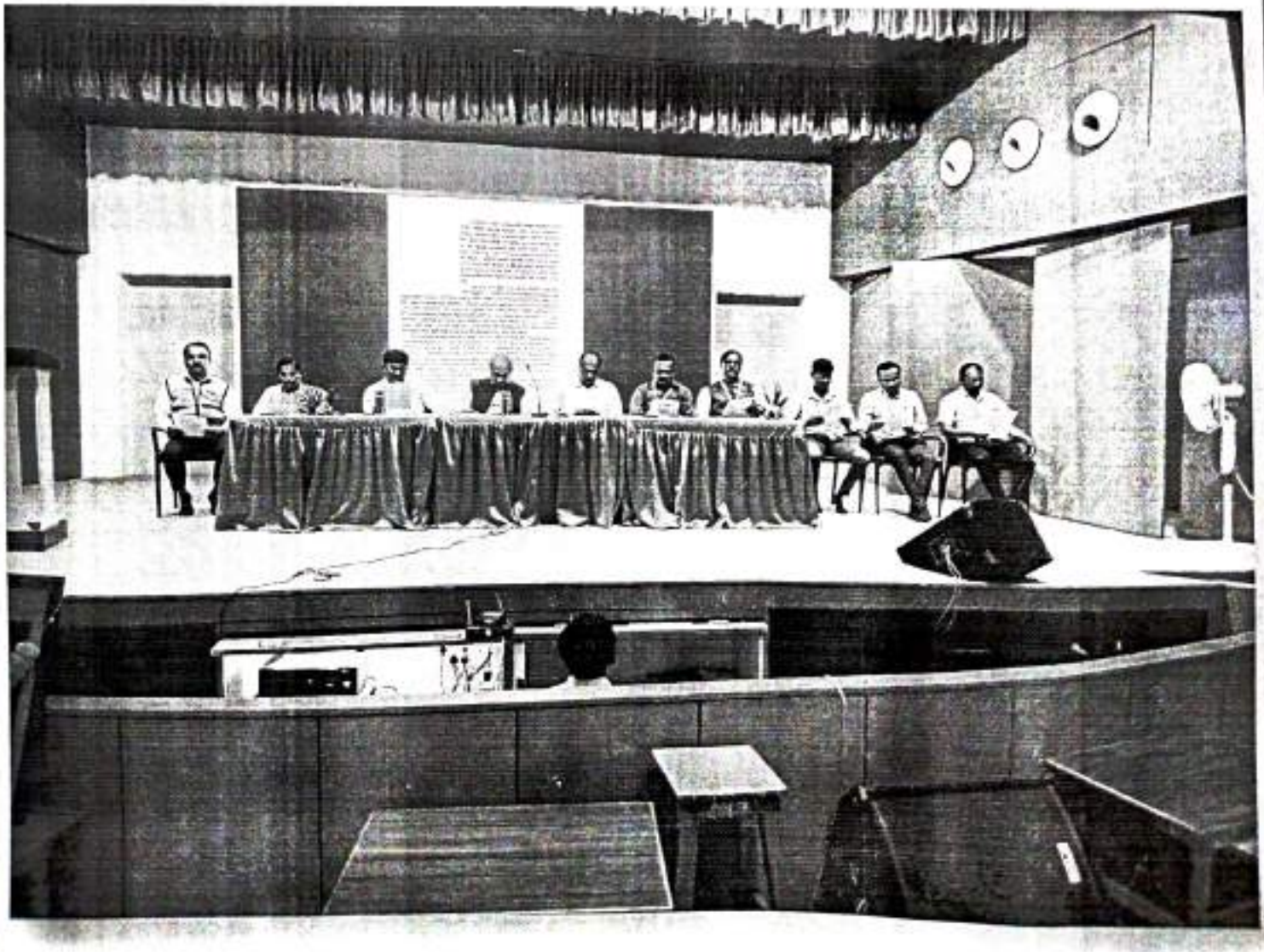
Vote Of Thanks- Dr. Gange L.G

Convener	IQAC Coordinaror	Principal
Prof.Anil Patil Librarian	Dr.Hemlata V. Kate Coordinator IQAC Balasaheb Desai College, Patan	Prin. Dr. R.T.Sapakal PRINCIPAL Balasaheb Desai College Patan

Balasaheb Desai College, Patan

Tal. Patan Dist.Satara 415206 (MH)

Koyana Education Society, Patan

Balasaheb Desai College, Patan

Department of Library

&

NSS, NCC

Jointly Organized

"Dr.A.P.J.Abdul Kalam Birth Anniversary"

"Vachan Prerna Din"

Thursday – 15/10/2026

Resource Person	Hon.Sanjeev Chavan
President	Dr. R.T.Sapkal
In Presence	Dr.H.V.Kate, Dr.Santosh Patil
Welcome & Introduction	Mr. Anil Patil
Vote of Thanks	Dr.Gange L.G.

Sr. No.	Name of the Participants	Class	Excellent	Very Good	Good	Average	Sign
1	Shubham Shankar Gad	B.Sc	✓				
2	Avdhut Shinde	B.A.	✓				
3	Atharv Mangesh Raut	B.A			✓		
4	Lohar Swapnali Suresh	B.A	✓				
5	Anagha pawar	B.A	✓				
6	Shivani Kedar Shinde	B.Com		✓			
7	Anuja Sanjay koli	B.A		✓			
8	Pragati Pandurang Sapkal	B.Com	✓				
9	Anuja Santosh Sapkal	B.A.	✓				
10	Ashvi DUBAL	B.A	✓				Ashvi
11	Karishma Lokhande	B.com	✓				
12	Harshada Jutar	B.A			✓		
13	Sanika Surve	B.A	✓				
14	Vedika Pawar	B.A.	✓				
15	Rupali Surve	B.Com	✓				
16	Dhanashri shirke	B.A	✓				
17	Shinde pooja	B.A		✓			
18	Sanket Todkar	B.A.	✓				
19	Mayur Tikudave	B.Com	✓				

Sr. No.	Name of the Participants	Class	Excellent	Very Good	Good	Average	Sign
20	Kawar Shravani	B.Com II	✓				Kawar
21	Dige Sakshi	B.Com II	✓				
22	Sawant Rasika	B Com II	✓				Rasika
23	Sawant Shrushti	B Com II	✓				
24	Asmita Salunkhe	12th A	✓				Salunkhe
25	Roshani Salate.	B.P		✓			RSalate
26	PRAJAKTA Agashe	B.A	✓				PAgashe
27	Mohite Rutali	12th			✓		RMohite
28	Vaishnavi Sase	B.Com	✓				Vsase
29	Suraj More	B.Sc I	✓				
30	Pawar Tushar	B.A		✓			
31	Nidhi Gole	B.A	✓				Ngole
32	Shravni Pawan	B.A	✓				Shavan
33	Aaditi Pawar	B.A			✓		Pawar
34	Sanika Babar	B.Com	✓				
35	Sneha Surve	B.Com	✓				
36	Sakshi Rane	B.Com		✓			Rane
37	Sawant Rakesh	B.A	✓				RSawant
38	Babar Rohit	B.Com	✓				Rbabar
39	Lohar Neha	12th Arts	✓				Nlohar
40	More Tanvi	B.C.A	✓				TMore
41	Pawar Samiksha	B Sc I	✓				SPawar
42	Anuja Koli	12th Sci	✓				
43	Shivani Shirke	B.Sc.I	✓				
44	Shivam Chavan	B.Sc		✓			
45	Suryakant Sutar	B.Sc		✓			
46	Nikam Shruti	B.A I	✓				SNikam
47	Yadav Vedika	B.Com	✓				Vyadav
48	Jad Rajashri	B.Com	✓				Rjad
49	Kadam Om	B.A			✓		Okadam

Sr. No.	Name of the Participants	Class	Excellent	Very Good	Good	Average	Sign
50	Gaikwad Sayali 9.	B.Com II	✓				
51	Pawar Sneha D.	B.Com II	✓				S.D.P
52	Kajal Lohar	B.A.	✓				Klohar
53	Nayan Sapugade	B.Com	✓				Sapugade N.
54	Ankita Salunkhe	B.Sc.	✓				ASalunkhe
55	Yadav Aarti	B.Sc.		✓			AYadav
56	Nikhil salunkhe	B.Sc	✓				
57	Roshan Patil	B.Sc	✓				RPatil
58	Sairaj Dandile	B.A	✓				SDandile
59	Pranali Kisan kedar	BCA III		✓			Pkedar
60	Ashwini Adhik Shinde	B.Sc	✓				Ashinde
61	Snehal Vishwanath Chopdar	B.Sc	✓				Schopdar
62	Karan Gotpagar	B.A.		✓			N.K.G
63	Namrata Ananda Yadav	11 Sci		✓			
64	Sapkal Aditya	B.A.	✓				Sapkal
65	Sapkal Shamad	B.A.	✓				
66	Sapkal Arun	B.A.	✓				Sapkal
67	Sankpal Prathmesh	B.A			✓		PSankpal
68	Lohar Neha	12 Arts	✓				Nehar
69	Savita Jadhav	B.A	✓				Sjadhav
70	Prasad pawar	com	✓				Prasad
71	Vayal Agashe	BA	✓				VAgashe
72	Namira Shaikh	BA III	✓				
73	Aryan Sutar	Bsc II			✓		ASutar
74	Sunil Lakhande	BSC II	✓				Slakhande
75	Patil Pragati	BCA III	✓				PPatil
76	Sawant Pratiksha	BSC I	✓				Psawant
77	Nikita shivdas	BSC I			✓		
78	Koli Shrishant	B.A	✓				Skoli
79	Bhosle Manisha	B.Com		✓			MBhosle
80	Sakshi Yadav	B.A		✓			

Sr. No.	Name of the Participants	Class	Excellent	Very Good	Good	Average	Sign
81	सोनाली रामराव काळे	XII Arts	✓				
82	Jadhav Namrata Sunil	B.SC II	✓				
83	Shinde Asmita Lahu	B.SC II	✓				
84	Lohar Ashutni Arvind	B.Sc II	✓				
85	Deukant Sanchita Dipak	B.A I	✓				
86	Nalavade Komal Raju	B.A I	✓				K.R.N
87	Surve Shubham Jagannath	II A×TA		✓			S.J.S
88	Sanika Kishor Mahabal	B.A I		✓			
89	Trupti Adhik Gaikwad	B.Sc	✓				
90	Pragati Bapurao Jadhav	BSC	✓				
91	Pradnya Arun Gaikwad	B.Sc	✓				
92	Vaishnavi Prakash Desai	B.SC	✓				-
93	Salunkhe mitali Dipak	B.SC			✓		
94	Gurav Siddhi Hanmant	B.SC			✓		S.H.Gurav
95	Arekar Aditya Dnyaneshwar	B.Sc	✓				
96	Pooja Kurade	B.A I	✓				
97	Shinde Samiksha	B.A I	✓				
98	Kasturi Vilas Thorat	B Sc	✓				
99	Sushma Ramchandra Yadav	B.com II	✓				
100	Mathane Tanuja Tanaji	B.Com (I) II	✓				
101	Yadnesh shelake	B.A.		✓			
102	Rahul Kadam	B.A.	✓				R.D. Kadam
103	Sakshi Rane	B.com I	✓				
104	Sneha Surve	B.com	✓				

Feedback Analysis Total	Excellent	Very Good	Good	Average
104	77	17	10	-

Librarian
Balasaheb Desai College, Patan
Dist. Satara 415206 (Maharashtra)

Balasaheb Desai College, Patan • Dist. Satara • Estd. 1969

PRINCIPAL
Balasaheb Desai Collage Patan
Tal. Patan Dist.Satara 415206 (M.S.)

Regd. No. P.T.N.S.F. 71
Date 8-12-1967
Koyana Education Society's
BALASAHEB DESAI COLLEGE, PATAN
बाळासाहेब देसाई कॉलेज, पाटण
ARTS, COMMERCE, SCIENCE & VOCATIONAL (Junior & Senior)
Affiliated to Shivaji University, Kolhapur
Tal. Patan, Dist. Satara (M.S.) 415 206
• ISO 21001 : 2018 Certified College • DST-FIST (Level '0') • DBT STAR College
Estd. 1969
A+ NAAC
CGPA : 3.35
• PRINCIPAL
Dr. Ramchandra Sapkal
M.Sc., M.Phil., Ph.D.
(02372) 283047 str_bdcp@rediffmail.com / principalbdcp@gmail.com www.bdcp.edu.in / www.koyanaeducation.org

Ref No /2026-27 Date: 15/10/2026

आभार

प्रति,

मा. संजीव चव्हाण

संचालक, कोयना एज्युकेशन सोसायटी ,पाटण

विषय- आभार पत्र.

महोदय,

महाविद्यालयाच्या ग्रंथालय विभाग ,राष्ट्रीय सेवा योजना, एन.सी.सी व आय.क्यू .ए. सी. यांच्यावतीने **बुधवार दि. 15/10/2026 रोजी स. 10.30 वा. "डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांचा जन्मदिवस वाचन प्रेरणा दिन"** म्हणून साजरा करण्यात आला.

या कार्यक्रमास आपण प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहून विद्यार्थ्यांना बहुमोल मार्गदर्शन केले. याबद्दल आपले महाविद्यालयाच्या व ग्रंथालयाच्यावतीने मनपूर्वक आभार !!

Balasaheb Desai College Patan Estd. 1969

प्राचार्य,
बाळासाहेब देसाई कॉलेज, पाटण
ता. पाटण, जि. सातारा.
४९५२०६ महाराष्ट्र

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
बॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्र
वाचन प्रेरणा दिन
नियमावली

महाराष्ट्र शासनाने सन २०१५ पासून शासन परिपत्रक क्र. वाप्रेदि-२०१५/प्र.क्र. ८९/२०१५/भाषा-३ दि. १४-१०-२०१५ नुसार डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांचा १५ ऑक्टोबर हा जन्मदिवस "वाचन प्रेरणा दिन" म्हणून साजरा करण्याचे घोषित केले आहे. यानुसार सन २०१५ पासून शिवाजी विद्यापीठामध्ये वाचन प्रेरणा दिन मोठ्या उत्साहाने व अत्यंत उत्तम पद्धतीने साजरा केला जातो.

वाचन प्रेरणा व संस्कृतीचा विकास ही सातत्याने चालणारी प्रक्रिया असून ज्ञानसंपन्न व माहिती समृद्ध समाजाची जडण घडण, व्यक्तिमत्व विकास, साहित्य विकास आणि भाषा विकास यासाठी वाचन संस्कृतीचा विस्तार व विकास अत्यावश्यक असल्यामुळे वाचन प्रेरणा दिन उपक्रम उत्साहात साजरा करणे गरजेचे आहे.

दिनांक १४/०२/२०२४ रोजीच्या सिनेटच्या सभेमध्ये वाचन प्रेरणा दिनाचे अनुषंगाने झालेल्या ठरावाप्रमाणे व दिनांक १३/०६/२०२४ च्या व्यवस्थापन परिषदेमध्ये वाचन प्रेरणा दिन साजरा करण्याच्या अनुषंगाने गठीत समितीमार्फत विद्यापीठातील विविध अधिविभाग व संलग्नित महाविद्यालयातील सर्व घटकांनी विद्यापीठाने निश्चित केलेल्या मजकुराचे १५ मिनिटे वाचन १५ ऑक्टोबर रोजी करावे असे सूचित करण्यात आले आहे.

यावर्षी वाचन प्रेरणा दिवसाच्या अनुषंगाने 'वंदेमातरम् गीताचा शतकोत्तर सुवर्ण महोत्सव'(150 years of Vandematram) यानिमित्ताने 'समग्र वंदे मातरम् – खंड एक-इतिहास, प्रकाशक- सा. विवेक, संशोधन व लेखन श्री. मिलिंद सबनीस' या पुस्तकातील मजकुराचे वाचन करावे असे समितीने ठरवले आहे.

त्यानुसार दि. १५ ऑक्टोबर, २०२६ रोजी विद्यापीठातील सर्व अधिविभाग, सर्व केंद्रे, सर्व चेअर व सर्व संलग्नित महाविद्यालयातील प्राचार्य, शिक्षक, शिक्षकेत्तर सेवक, विद्यार्थी, विद्यार्थीनी,माजी विद्यार्थी इ. घटकांनी **सकाळी १०.४५ वाजता** 'वंदेमातरम् गीताचा शतकोत्तर सुवर्ण महोत्सव' (150 years of Vandematram) निमित्ताने श्री. मिलिंद सबनीस लिखित पुस्तकातील मजकुराचे वाचन करावे.

याबाबतची नियमावली पुढीलप्रमाणे आहे:

१. दि. १५ ऑक्टोबर,२०२६ रोजी विद्यापीठातील सर्व अधिविभाग, सर्व केंद्रे, सर्व चेअर व संलग्नित महाविद्यालयांनी त्यांच्या महाविद्यालयाच्या नावांसहित 'वाचन प्रेरणा दिन' असा बॅनर तयार करून घ्यावा व तो योग्य ठिकाणी सर्वांच्या निदर्शनास येईल अशा पद्धतीने लावून घ्यावा.

२. दि. १५ ऑक्टोबर रोजी सकाळी १०.३० ते ११.०० यादरम्यान या उपक्रमाचे आयोजन करावे. यामध्ये सकाळी १०.३० ते १०.४५ या वेळेत डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या प्रतिमेचे पूजन करावे व सकाळी १०.४५ ते ११.०० या वेळेत प्रत्यक्ष वाचन करावे.

३. सदर कार्यक्रमामध्ये सर्व अधिविभाग प्रमुख, सर्व विद्यार्थी व विद्यार्थीनी, संस्थाचालक, प्राचार्य, शिक्षक, शिक्षकेत्तर सेवक, माजी विद्यार्थी इ. यांचा सहभाग व्हावा या दृष्टीने अधिविभाग प्रमुख, सर्व केंद्रे, सर्व चेअर व महाविद्यालयीन पातळीवर प्राचार्य यांनी परिपत्रक काढून विद्यार्थ्यांना वाचन प्रेरणा दिन कार्यक्रमाबाबत अवगत करावे व कार्यक्रमाची रूपरेषा त्यांना अगोदर कळवण्यात यावी. परिपत्रकात या दिवशी विद्यार्थांची १००% हजेरी बंधनकारक राहील हे नमूद करावे.

४. प्रत्यक्ष कार्यक्रमाच्या दिवशी महाविद्यालयातील सदर कार्यक्रमाकरिता उपस्थित शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी, विद्यार्थी , विद्यार्थिनी, प्राचार्य, संस्थाचालक व माजी विद्यार्थी यांचा सहभाग/उपस्थिती नोंदवून घ्यावी.

५. सर्व महाविद्यालयांनी आयोजित केलेल्या कार्यक्रमाची माहिती कार्यक्रम संपन्न झाल्यानंतर कार्यक्रमातील सहभागी लोकांची संख्या ,कार्यक्रमाची छायाचित्रे, व कार्यक्रमाची चित्रफीत (Video) YouTube वर अपलोड करून त्याची लिंक विद्यापीठाने महाविद्यालयाला/अधिविभागांना संलग्नीकरण बाबत माहिती भरण्यासाठी दिलेल्या संगणक प्रणाली मध्ये भरावी.
याची लिंक खालीलप्रमाणे आहे .
https://sukapps.unishivaji.ac.in/onlineaffiliation/#/login
लिंकवर माहिती भरताना कांही तांत्रिक अडचण आल्यास संगणक विभाग ०२३१-२६०९०९५/२६०९३७८ या फोनवर संपर्क साधावा. त्यानंतरही तांत्रिक अडचण आल्यास हार्ड कॉपी स्वरुपात मा. प्र-संचालक, बॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्र, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांना त्वरित पाठवावा. जे महाविद्यालय/अधिविभाग याबाबतची कार्यवाही पूर्ण करणार नाही त्यांच्यावर कारवाई केली जाईल.

६. हा कार्यक्रम संलग्नित महाविद्यालयातील ग्रंथालय, राष्ट्रीय सेवा योजना व एनसीसी इ. यांच्या सहभागाने आयोजित करावा. सहभागी विद्यार्थ्यांना एकत्रितरित्या मोठ्या हॉलमध्ये बसवावे व इतर विद्यार्थी शिक्षक शिक्षकेतर कर्मचारी इत्यादी यांनी उपलब्ध खोल्यांमध्ये बसून वाचन करावे. पुस्तकातील पाठवलेला मजकूर सर्व सहभागी लोकांना त्यांच्या मोबाईलवर, मोठ्या स्क्रीनवर किंवा हार्ड कॉपी इत्यादी स्वरूपात उपलब्ध करून द्यावा

७. हा कार्यक्रम यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी अधिविभाग, महाविद्यालयीन पातळीवर समितीचे गठन करावे.

८.सदर कार्यक्रमाचे आयोजन करताना सदर नियमावलीचे तंतोतंत पालन करण्यात यावे.

ooooooooooo

या भूमीतच जन्माला आलेली आणि वैभवाने बहरलेली आपली प्राचीन भारतीय संस्कृती मातृपूजक आहे. जन्मदा मातेइतकेच, किंबहुना अधिकच महत्त्व या भूमीच्या पुत्रांनी आपल्या जन्मभूमीला दिले. वेदकालीन ऋषीदेखील या भूमीला माता म्हणून संबोधत. अशा या संपन्न भूमीला आक्रमणांचे ग्रहण लागले आणि ते प्रदीर्घकाळ टिकले. ग्रीकत्त-हूण-शक-यवन अशा आक्रमणांच्या लाटांवर लाटा येत राहिल्या. आधुनिक काळात इंग्रजांनी केलेले राज्य हे अखेरचे परकीय राज्य ठरले. इंग्रजांना या देशातून हुसकून लावण्यासाठी या भूमीच्या पुत्रांनी प्रदीर्घ लढा दिला. या लढ्याच्या अंतिम टप्प्यात देशभक्त आणि क्रांतिकारकांचे प्रेरक शस्त्र होते 'वन्दे मातरम्!' हे दिव्य शब्द!

माते तुला वंदन असो! असा आशय असलेले हे दोन शब्द आणि त्यापुढील २६ ओळींचे गीत याने भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात एक अभूतपूर्व इतिहास घडवला. हिमालयाची उत्तुंगता, गंगेची निर्मलता अशा उपमा ज्या गीताला लागू पडतील, असे हे गीत! एरवी अत्यंत सरल शब्द असलेल्या आणि तरल भावभावना असलेल्या या गीताने स्वातंत्र्यलढ्यात मात्र इंद्राच्या वज्राचे, हनुमानाच्या गदेचे, अर्जुनाच्या धनुष्याचे आणि भगवान विष्णूंच्या सुदर्शनचक्राचे रूप धारण केले. शस्त्रधारी क्रांतिकारकांपासून निःशस्त्र जनतेपर्यंत सर्वांनी याच शब्दांचा शस्त्र म्हणून वापर केला. १९०५ च्या बंगभंगविरोधी आंदोलनात या शब्दांना प्रथम रणघोषाचे स्थान प्राप्त झाले. त्यानंतर प्रथम 'गदर', 'असहकार चळवळ' आणि अगदी १९४२ च्या 'चले जाव' आंदोलनापर्यंत याच शब्दांच्या जयघोषाने ब्रिटिश शासनाच्या मनात धडकी भरवली. संपूर्ण जगामध्ये असे भाग्य लाभलेले कदाचित हे एकमेव गीत असावे.

आपल्या पूर्वजांनी आपल्या जन्मभूमीला 'जननी, जन्मभूमी' अशी उपमा दिली आहे. आधुनिक काळात ही परंपरा बंकिमचंद्र चट्टोपाध्याय यांचे गुरू ईश्वरचंद्र गुप्त यांनी पुनरुज्जीवित केली. त्यांनी १८४८ च्या सुमारास 'जननी भारतभूमी आर केन थाक तुमि' ही कविता लिहिली. तोच आदर्श डोळ्यांसमोर ठेवून कार्तिक शुद्ध नवमी, ७ नोव्हेंबर १८७५ या दिवशी ऋषी बंकिमचंद्र चट्टोपाध्याय यांच्या अलौकिक प्रतिभेतून कलकत्त्याजवळील नैहाटी कांटालपाडा या गावी 'वन्दे मातरम' शब्दांचा जन्म झाला. स्वतः बंकिमचंद्र यांचा एक उत्तम कादंबरीकार म्हणून मोठा लौकिक झाला होता. बंगाली साहित्यामध्ये त्यांना अतिशय वरचे स्थान होते. त्यांच्या अगदी सुरुवातीच्या लेखन कालखंडात लिहिलेल्या कवितांनंतर पुढे फारशा कविता त्यांनी केल्या नाही; परंतु 'वन्दे मातरम' या एका कवितेनेच बंकिमचंद्रांना राष्ट्रकवीचा मान प्राप्त झाला.

१८७५ मध्ये लिहिलेली ही कविता १८८२ मध्ये बंकिमचंद्रांनी स्वतःच्या 'आनंदमठ' कादंबरीत समाविष्ट केली. जणू एखाद्या हिऱ्याला सुंदर कोंदण लाभावे आणि तो अधिक शोभून दिसावा, तसे हे गीत या कादंबरीतून झळाळून समोर आले. स्वातंत्र्यासाठी लढणाऱ्या संन्याशांच्या लढ्यावर ही कादंबरी आधारित होती. अध्यात्म आणि राष्ट्रभक्ती यांचा अलौकिक संबंध या कादंबरीत साधला गेला. पाठोपाठ १८८५ च्या सुमारास 'आनंदमठ' कादंबरीचे नाट्यरूप बंगाली रंगभूमीवर आले आणि त्यातील सत्यानंद, भवानंद या पात्रांच्या तोंडून 'वन्दे मातरम' पहिल्यांदा रंगमंचावर गायले गेले. 'कथा, कादंबरी, निबंध, काव्य असे विविध वाङ्मय प्रकार वैचारिक क्रांती घडवत असतात; परंतु ज्या एका केवळ २६ ओळींच्या गीताने देशाच्या स्वातंत्र्यलढ्याला निर्णायक वळण दिले, असे 'वन्दे मातरम' हे जगातील एकमेव उदाहरण आहे.